

Vastaanottaja:
Valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Viite: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Asia: Momentit 30.20.46 ja 30.20.47; Ruokaketjun kehittäminen ml. käynnissä olevat ohjelmat ja luonnontuotealan sekä elintarvikkeiden viennin edistäminen

Luomuliitto ry kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Momentti 30.20.46 - koulujakelutuki

Luomutuotannon tasapainoisen kasvun edellytyksenä on, että alaa edistetään koko arvoketjun läpi. Alan kehittymisen kannalta luomun käyttöasteen nostaminen julkisissa keittiöissä on avainasemassa. Koulujakelutuki ja sen luomukorotus on yksi tärkeimmistä työkaluista tämän tavoitteen saavuttamiseksi, ja sen käyttöä tulee edelleen kehittää ja edistää. Luomutuotteiden korkeampi koulujakelutuki näkyy luomumaidon käytön lisääntymisenä. Tämä tukee myös Luomu 2.0 -ohjelman tavoitteita lisätä ammattikeittiöiden luomun käyttöastetta 25 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Momentti 30.20.46 – maataloustuotteiden tiedottaminen ja menekinedistäminen

Olemme pystyneet luomualalla hyödyntämään hyvin EU:n menekinedistämisavustuksia sisämarkkinoilla. Pro Luomu on Suomessa ainoana organisaationa saanut kyseistä rahoitusta jo kahden hankkeen verran, mikä tarkoittaa, ettemme voi hakea sisämarkkinoille uutta hanketta heti perään. Nämä hankkeet ovat olleet tervetulleita panostuksia alan edistämiseksi näin haasteellisina aikoina. Suomeen on kertynyt hankehausta ja hankkeiden hallinnoinnista hyvää osaamista, jota olisi hyvä pystyä hyödyntämään. Kolmansien maiden markkinoille suuntautuvia vientihankkeita voisi hakea, mutta hankkeen suunnittelu on raskasta, vaatii erityistä osaamista ja vaatisi useamman eri organisaation yhteisen voimanponnistuksen. Tähän päästään vain hallinnon avustuksella.

Momentti 30.20.47 - Ruokaketjun kehittäminen

Tämän momentin alta on todettu, että tuetaan luomualan kehittämistoimenpiteitä sekä hallitusohjelmassa mainittua ruuan kasvuohjelmaa, jolla lisätään ruokavientiä.

Maa- ja metsätalousministeriön Luomu 2.0 -ohjelma on kunnianhimoinen ja monipuolinen luomustrategia, joka on osa pitkää luomuhelmien jatkumoa ja rakennettu alan kanssa yhteistyössä edellisen vuonna 2013 julkaistun luomuhelmän opeista. Luomu 2.0 -ohjelma asettaa tavoitteita muun muassa luomumyynnin kehitykselle, ammattikeittiöiden luomun käytölle, luomuviennille sekä osaamisen kehittämiseksi. Tässä markkinatilanteessa

Luomuliitto ry

PL 145

00101 Helsinki

luomuliitto@luomuliitto.fi

Y-tunnus 0641419-1

luomualalla on kaksi akuuttia tarvetta: **A. saada markkinat vetämään ja B. turvattava alkutuotanto.**

Markkinoita voidaan edistää monin eri tavoin. Elintarvikkeiden hintojen nousu on vaikuttanut negatiivisesti päivittäistavarakaupan luomumarkkinaa viime vuodesta alkaen. Luomumarkkinan arvo laski viime vuonna kahdeksan prosenttia edellisestä vuodesta ja oli noin 375 miljoonaa euroa. Luomun vienti on kuitenkin samaan aikaan kasvanut hieman ja oli 59 miljoonaa euroa vuonna 2022. Ammattikeittiöiden luomun käytöstä ei ole tarkkaa tietoa, mutta käyttö on todennäköisesti säilynyt suurin piirtein ennallaan.

Luomuala on tunnistanut etenkin 3 tapaa, joilla voidaan edistää luomualan markkinoita:

- 1. Lyhyiden ketjujen edistäminen**
- 2. Julkiset hankinnat**
- 3. Viennin edistäminen**

Lyhyet ketjut

Markkinoiden supistuminen vähittäiskaupassa luo otollisen ympäristön lyhyille ketjuille. Hallitusohjelmaan on myös kirjattu suoramyynnin edistäminen ja helpottaminen, tosin pelkästään sen edistäminen ei riitä. Tarvitsemme ihan uusia reittejä suoramyynnille. Panostuksia elintarviketoimijoiden monipuolistamiseen ja uusien myyntikanavien syntyä tulisi tukea. Näin saisimme sektorille myös pieniä ja keskisuuria toimijoita ja lisää kilpailua.

Ruokavarma-hankkeen mukaan yksi juurisyy siihen, miksi ruokajärjestelmämme ei uudistu, on vallan keskittyminen. Vallan rakenteita on vaikea purkaa, mutta voidaan ryhtyä toimenpiteisiin, jotka tukevat vallan hajauttamista. Näin alkutuottajan asema vahvistuisi ja koko elintarvikeketjun tasapaino kehittyisi oikeudenmukaisempaan suuntaan.

Tämä olisi myös hyvin linjassa niiden hallitusohjelman nostojen kanssa, joilla halutaan edistää alueellisiin vahvuuksiin perustuvia toimia maaseudulla. Alueellisesti monipuolinen ja omavarainen ruokajärjestelmä olisi erittäin muutosjoustava. Näin voitaisiin turvata se, että innovaatorahoituksilla kehitettyjä uusia tuotteita ei myytäisi isoille toimijoille. Olemme liian usein saaneet todistaa uuden innovatiivisen tuotteen häviämistä markkinoilta sen päädyttyä suuren toimijan käsiin. Elintarviketeollisuutemme on nimittäin keskittynyttä ja virittäytynyt tuottamaan bulkkia; siksi innovaatiot usein häviävät teollisuuden prosesseihin kannattamattomina.

Julkiset hankinnat

Suomen Kansallisessa hankintastrategiassa on asetettu julkisille keittiöille tavoitteeksi luomutuotteiden osuuden kasvattaminen 25 prosenttiin vuoteen 2030, mikä on myös luomuhjelman tavoite. Tämänhetkisen arvion mukaan luomun osuus julkisissa keittiöissä on noin 15 prosenttia. Luomu 2.0 -ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa on tunnistettu monta kohtaa, joihin tulisi panostaa, jotta luomun käyttöaste saataisiin nousuun ammattikeittiöissä:

- Luomutuotannon lisäarvo ja ekologiset hyödyt näkyviin
- Vuoropuhelun lisääminen koko ketjun kesken kotimaisen luomualkutuotannon ja -tuotteiden kehittämiseksi ammattikeittiöiden ja ruokapalveluiden tarpeisiin

- Luomun osuuden lisääminen koulujakelujärjestelmässä yksinkertaistamalla järjestelmää, lisäämällä tuotevalikoimaa (yhteistyössä ruokapalveluiden kanssa) ja tarkastelemalla tuen suuruutta – koulujakelustrategian/ liitännäistoimien arviointi
- Selvitetään Portaat luomuun -ohjelman vaikuttavuus ja kehittämistarpeet, osana selvitystä arvioidaan tarvetta kehittää ohjelma ammattikeittiöiden sertifioiduksi luomujärjestelmäksi
- Luomu osaksi ruoka-, kunta-, hyvinvointialue- ja hankintastrategioita

Vienti

Hallituksen visio on kaksinkertaistaa elintarvikevientä. Tämä hyödyttäisi varmasti myös luomualaa ja toisi kaivattua imua markkinoille. Hallitusohjelmassa tunnustetaan suomalaisen puhtaan ruoan potentiaali. Pelkällä puhtaalla ympäristöllä ei maailmalla kuitenkaan myydä mitään. Tuotannon puhtaus on todennettava sekä osoitettava uskottavasti kansainvälisille kohderyhmille. Luomu on globaalisti tunnettu brändi, joka yhdistetään nimenomaan puhtauteen ja jolla on maatalouden kestävyysmerkeistä suurin markkinaosuus.

Luomuun panostaminen on järkevää muutenkin kuin viennin kannalta; samalla vähennämme myös tuotantomme riippuvuutta tuontipanoksista. Luomun avulla tasapainottaisimme kauppasetta molemmista suunnista: lisäämällä vientiä ja vähentämällä tuontia.

Luomu 2.0 -ohjelman toimeenpanosuunnitelmassa esitetyjä toimia:

- Yritysten kannustaminen luomuviennin kasvattamiseen
- Luomuelintarvikeviennin edistämiprojekti
- Ylläpidetään tietoja eri maiden kansallisista luomustandardeista ja täydennetään tietopalveluja tärkeimpien luomuviennin kohdemaiden yksityisten luomumerkkien vaatimusten osalta

Tuotannon turvaaminen

Ilman alkutuotantoa ei kuitenkaan ole mitään edellä mainituista. Pääpaino alkutuotannon turvaamisessa tulisi olla hallinnollisten esteiden purkamisessa. Tämän lisäksi voidaan alkutuotantoa turvata esim. Luomu 2.0 -toimeenpanosuunnitelmaan kirjattujen toimien mukaan:

- Kannustetaan tuottamaan kotimaan ja viennin kysyntään vastaavia raaka-aineita
- Hehtaarisatojen ja viljelyvarmuuden kasvattaminen viljelymenetelmiä ja osaamista kehittämällä
- Luomueläintuotannon vahvistaminen
- Viljelytapojen kehittäminen ja viljelijöiden osaamisen ja yhteistyön lisääminen tutkimuksen, koulutuksen ja neuvonnan keinoin
- Kannustetaan neuvonnan ja tutkimuksen keinoin erikoistuotteiden tuotannon lisäämiseen
- Luomusiemenen ja -taimien tuotannon kaksinkertaistaminen. Luomulajikekokeiden perustaminen
- Edistetään tilojen välisen yhteistyön kehittymistä

Miksi luomutuotanto on tärkeää?

Luomu edistää puhdasta siirtymää, ja luomutuottajia voidaan pitää ansaitusti kiertotalouden ja hiiliviljelymenetelmien pioneereina. Luomuviljelyn kokonaisvaltainen lähestymistapa tarjoaa ratkaisuja samanaikaisesti useisiin haasteisiin, kuten luonnon monimuotoisuuden suojeleminen, ilmastonmuutoksen torjuminen ja siihen sopeutuminen, veden laatu ja kansanterveys. Tämä lisää viljelyvarmuutta muuttuvissa ilmastossa ja äärisääilmiöiden sattuessa ja lisää Suomen huoltovarmuutta ja omavarasta tuotantoa.

Luomussa ei käytetä keinolannoitteita tai kemiallisia torjunta-aineita, minkä vuoksi tuotanto on tavanomaista vähemmän riippuvainen tuontipanoksista. Tämä tekee suomalaisesta luomusta kaikista kotimaisinta ruokaa, joka turvaa huoltovarmuutta myös kriisien aikana.

Ruokavarma-hankkeessa on analysoitu ruokajärjestelmämme haavoittuvuuksia ja pohdittu, miten ruokajärjestelmämme voisi uudistua. Yksi hankkeen havainnoista oli, että uudistus tapahtuu marginaalissa, kuten esimerkiksi luomualalla. Hallitusohjelmassa haetaan uudistusta muun muassa panostamalla tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin. Tämä yksin ei riitä, vaan tulisi myös tukea marginaalisektorilla toimivia tahoja.

Janne Rauhansuu
Luomuliiton puheenjohtaja

Susann Rännäri
Luomuliiton toiminnanjohtaja